

Oslavovaný Shakespeare a slávny Danny Myling

Dramaturgie mnohých divadiel v druhej polovici uplynulej sezóny boli ovplyvnené 400. výročím úmrtia najhranejšieho svetového dramatika Williama Shakespeara. Ak nejaké pražské divadlo nesiahlo po jednej z jeho hier, prinajmenšom uviedlo scénické pásmo z jeho sonetov. Medzi inscenátormi či účinkujúcimi sa objavili aj slovenskí tvorcovia, ktorí napokon stáli i za viacerými divadelnými dielami pražskej sezóny 2015/2016.

Vzbura proti Shakespeareovi

Divadlo na Jezerce potvrdilo Shakespeara ako nehnúci inšpiračný zdroj pre divadelníkov uvedením hry súčasného kanadského autora Marka Leirena-Younga, ktorá odkazuje predovšetkým na postavu Shylocka z *Kupca benátskeho*. Vo všeobecnosti platí, že monodráma je zrejme najväčšou previerkou hereckej disponovanosti. Nejde len o množstvo textu, ale aj o absenciu spoluhráča. O to náročnejšie je udržať divákovu pozornosť. Milan Kňažko navyše v inscenácii *Shylock* stvárňuje hneď niekoľko úloh, ktoré musí od seba herecky odlišovať. Predovšetkým je to herec Jon Davies, ktorý okrem iných postáv predvádza aj shakespeareovský part Shylocka. Zároveň Kňažko napodobňuje

riaditeľa divadla v pomyselnom rozhovore s ním (v inscenácii vedie dialóg s visiacim portrétom reálneho riaditeľa Divadla na Jezerce Jana Hrušínskeho). Ten ho svojou zbabelosťou dostal do situácie, že po dnešnej repríze musí s publikom viesť otvorenú diskusiu na ošemetnú tému, či je alebo nie je Shakespeareova hra *Kupec benátsky* antisemitská a ako sa s týmto problémom vyrovnáva on – herec a zároveň človek so židovským pôvodom. Do štvorice imituje aj najobávanejšiu divadelnú teoretičku, profesorku Marcii T. Bermanovú, ktorá si naňho zvlášť zasadla, pretože hraním Shylocka podporuje antisemitské nálady v spoločnosti a doslova vytvára neonacistickú propagandu.

Milan Kňažko má vďaka monodráme *Shylock* príležitosť pozrieť sa na tohto svetom odsúdeného nešťastníka z viacerých ideologických uhlov a bez politickej korektnosti. Shylock v jeho stvárnení je predovšetkým ortodoxne demokratický a nedemagogický a chce mať vo veciach jasno. Jeho herec Jon nenazerá na svet čierno-bielo a postavu Shylocka považuje za „padoucha a sympatáka“, aj keď je sám Žid. V okamihu, keď tento fakt herec Davies prizná, vráti sa mu to z druhej strany – označia ho za zradcu svojej rasy. Diskurz hry je spoločensky odvážny a azda aj aktuálnejší, než si dokážeme pripustiť. Milan Kňažko volí explikatívny prístup, aby prezentoval všetky názorové odchýlky, pričom s postavami zastávajúcimi odlišné stanoviská polemizuje. Nechýba mu istý zmysel pre toleranciu, ale zároveň ani zmysel pre humor, keď názory, s ktorými sa nestotožňuje, ironizuje.

Kňažkov prejav charakterizuje autenticnosť, mierne provokatívne intonácie, kontrapunktické gestá a stále prítomný potmehúdsky úsmev.

Ten sa mu z tváre vytratí iba vo varovných momentoch, keď hovorí za herca Jona Daviesa, a teda paradoxne aj za človeka židovského pôvodu, a apeluje na divákov, aby sa s dogmatizmom a nebezpečnými fašizoidnými postojmi nezahrávali. Inscenácia by sa však obišla bez naturalistického zdôraznenia, že v spore ide o libru živého mäsa, ktoré herec vytiahne z mraziaceho pultu, ako aj bez iných zbytočných režisérových vkladov.

Postava Jona sa vo svojich úvahách dostane ešte ďalej: keď si prepožičia pohľad xenofóbneho diváka, spochybní celého Shakespeara. Veď jeho hra *Skrotenie zlej ženy* je vyslovene mizogýnná. Alebo sexistická? A je tu aj ďalšia nehumánnosť Shakespeara: Macbeth urážal Škótot, Hamlet nebol dostatočne citlivý k duševne chorým, a keby sme dôkladne prečítali celé veľkánovo dielo, zistili by sme, že bol vlastne veľkým pornografom. „Možno by sme mohli zrušiť celú alžbetínsku dobu. Nestačí sa vyrovnáť len so Shakespeareom, buďte ako Stalin a vytrhajte urážlivé stránky zo všetkých našich kníh,“ Jon Davies naráža na odvekú tendenciu človeka podrobovať históriu a umenie cenzúre. Divák by sa po takejto vivisekcii mohol až hanbiť.

Milan Kňažko uzatvára monodrámu *Shylock*

vecne, avšak s mrazivou adresnosťou: „Hitlerovi sa *Kupec benátsky* dosť páčil. Inscenovať *Othella* ale nedovolil. Pokladal za urážlivé, že ukazuje černocho vo vodcovskom postavení. Hitler sa bál, že by si to ľudia mohli vyložiť zle... Osobne by som rád veril, že ľudia nie sú takí hlúpi. Ale ak ste, tak si, prosím, zapískajte a zabuňte podľa ľubovôle.“

Zrážka človeka s osudom

Slovenský režisér Ondrej Spišák inscenoval v Dejvickom divadle menej uvádzanú Shakespeareovu romancu *Zimná rozprávka*. Hra sa pohybuje na žánrovom pomedzí, hoci nejeden tvorca ju v rámci inscenačnej praxe poňal ako čistú tragédiu či čistú komédiu. Pre umeleckého šéfa Dejvického divadla Michala Vajdičku to bol signál, že by sa réžie mal zhostiť práve Spišák so zmyslom pre nejednoznačnosť a dômyselnú divadelnosť.

Režisér fabulárne zložitú hru s rozprávkovými postupmi a bohatými odkazmi na antickú drámu uchoпил skutočne v intenciách dramatika. Prvá polovica inscenácie má vážnejší, miestami až tragický tón, do druhej vstupuje groteskný humor a hudba (vďaka uvoľneným výstupom a piesni Autolyka). Sled tragikomických udalostí napokon vrcholí v komických výstupoch Miroslava Krobota v úlohe Pastiera. Toho po ceste údajne zožerie medveď, ktorý reprezentuje najviac rozprávkový motív. Spišák s pietou voči autorovi javisko naplňuje textom, zachováva jeho zložitost', príbehovú celistvosť, a teda aj množstvo postáv. Keďže hru realizuje na malom javisku, početné obsadenie umne redukuje tým, že niektorým hercom prideliuje dve postavy. Ani zdvojovanie postáv pri inscenovaní *Zimnej rozprávky* ničím nevybočuje z inscenačnej tradície. Všeobecne sa najčastejšie vyskytujú spojenia matky Hermiony a jej stratenej dcéry Perdity, no Spišák vytvára dvojpostavu z detí Hermiony a Leonta. Herečka Veronika Khek Kubařová hrá vďaka bábkovému triku v úvode malého Mamillia a po

Shylock

(Divadlo na Jezerce)
foto archív divadla

